

«РУССКОЕ КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЕ ОБЩЕСТВО имени А. Духновича» — русофільське культурно-освітнє товариство. Створено 1923 на Руському народному конгресі в м. Мукачево (нині Закарпатської обл.) як правонаступник «*Общества св. Василя Великого*». До складу Головної ради увійшли: *Є. Сабов* (голова Товариства у 1923—34), *С. Фенцик* (1934), *Й. Камінський* (1934—35), *М. Бескид*, *Ю. Гаджега* та ін. Також його очолювали *Є. Бачинський* (1935—37), *В. Анталовський* (1937—38).

Згідно зі Статутом мета полягала в «культурному розвитку проживаючого в межах республіки руського народу, а перш за все виховання його в моральному і патріотичному руському дусі, виключаючи будь-яку політичну діяльність». Структуру Товариства складали секції: організаційна, науково-літературна, театральна, музична і хорова, бібліотечна, Народних домів, санітарно-гігієнічна, спортивна та ін.; при ньому діяла Російська народна бібліотека. Секція «Филармония» мала свій хор та оркестр. 1936 у населених пунктах Закарпаття діяло 38 оркестрів, 76 хорів, 214 театральних гуртків; у 1930-х рр. — 302 читальні і 277 бібліотек Товариства. Друковані органи — «Русский календар», «Карпаторусский голос», «Карпатский свет», «Карпатский край». Також видавали книжкову серію «Народна бібліотека». Члени Товариства відкрили пам'ятники О. Духновичу в м. Севлюш (нині Виноградівського р-ну Закарпатської обл., 1925), Ужгороді (1929), м. Хуст (нині Закарпатської обл., 1931), м. Пряшів (нині Словаччина, 1933); *Є. Фенцику* в Ужгороді (1926), *О. Митраку* в Мукачевому (1931), *О. Пушкіну* в м-ку Чинадйово (нині с-ще Мукачівського р-ну, 1937). Серед масових акцій — «Всенародный карпаторусский конгресс» (9 жовтня 1932), що зібрав бл. 2000 делегатів від 923-х організацій та 297-ми сіл. Щороку проводили «Дни русской культуры». Під час проведення одного з них 1930 студент Ужгородської учительської семінарії *Ф. Тацинець* вчинив невдалий замах на *Є. Сабова*.

У 2-й половині 1930-х рр. Товариство перетворилося у

центр не лише русофільського табору, а й різних проугорських сил. Воно тісно співпрацювало з автономним Земледільським союзом, керівники якого водночас були і членами Головної ради Товариства. Проугорські політичні діячі *Й. Камінський*, *С. Фенцик*, *А. Бродій* часто використовували його у своїх власних політичних цілях. У 2-й половині 1930-х рр. зафіксовано численні випадки переходу членів Товариства до «Просвіти», що призвело до його кількісного зменшення. Наприклад, у народному фестивалі «Русский день» (Мукачево, 12 вересня 1938) взяли участь усього 190 осіб. Члени Товариства негативно сприйняли призначення прем'єр-міністром уряду Карпатської України *А. Волошина* й організували низку маніфестацій протесту.

Активна антиукраїнська й античеська діяльність окремих осередків Товариства 1938—39 змусила уряд Карпатської України заборонити їхню діяльність та деякі періодичні видання. 1939 керівництво Товариства змінило Статут згідно з вимогами угорського законодавства і перейменувало його в Угорське просвітнє товариство імені О. Духновича, що існувало тільки формально, не проводячи жодної культурно-освітньої роботи.

Рекомендована література

1. Ліхтей І., Керецман В., Ю., Керецман Н., П. Діяльність громадських організацій // Нариси історії Закарпаття. Т. 2. 1995;
2. Вегеш М., М., Гриня В., І., Король І., Ф. Угорська іредента на Закарпатті між двома світовими війнами (1918—1939). 1998;
3. Загальна бібліографія Підкарпаття. 2000 (усі — Ужгород).

М. М. Вегеш

Бібліографічний опис:

Русское культурно-просветительское общество / М. М. Вегеш // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2025. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-890123>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).